

Felix Salten

Koiramme Firenzessä

Kertomus

Helsinki 2016

Omistettu vaimolleni

Alkuteos *Der Hund von Florenz* (1923)

Kansikuva Antoon van Dijck (n. 1637)

Suomennos ja sivunvalmistus Markus Lång

Kustantaja BoD – Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

Valmistaja BoD – Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-330-150-4

”Joka siis olet köyhä ja poloinen, pitää sinun kulkeman puolet elämästäsi koirana, jotta sitten voisit edes puolet elostasi viettää ihmisenä ihmisten keskuudessa.” —
Amiatan erakko.

Hyvästejä jättämättä livahti Lucas Grassi ulos synkästä vanhasta talosta Tuchlaubenille. Hämärään asuntoon jäi hänen omaisuutensa, taakse jäivät lapsuusvuodet. Keittiöön, makuukamariin ja huoneeseen, tuttuihin jyrkkiin kierreportaisiin, joita hän nyt laskeutui viimeisen kerran, nousematta niitä koskaan enää, kapeaan synkkään käytävään, jonka halki hän viimeistä kertaa asteli, taakse jäivät ainoat paikat, jotka hän tunsi. Asunnossa oli yhä yltä kyllin merkkejä isän elämästä, ja ne säilyttivät isän muistoa. Vainaja oli siellä yhä jotenkin läsnä ja ympäröi poikaa läsnäolollaan, joka hitaasti ja huomaamatta haipui. Kun Lucas muisteli, miten isän kädet lepäsivät edessä pöydällä, avasivat taempana ikkunansalvan, sitten taas huolellisesti jännittivät pergamentin piirustuspöydälle, tai kuinka hänen hahmonsa aamuisin kohottautui makuusopesta, miten hänen kalpeat, tyynet kasvonsa erottuivat huoneen hämäryydessä, miten hänen pehmeä äänensä lausui päivän aluksi ensi tervehdyksen ja kysymyksen, silloin aina tuntui kuin isä voisi yhtäkkiä astua taas sisään tummanruskeasta matalasta ovesta.

Lucas Grassi ymmärsi, että kaikki tuo oli nyt mennyttä. Hän ymmärsi, ettei hän enää voinut jäädä vanhaan asuntoon, sillä eihän hänellä ollut varoja edes nälkensä tyydyttämiseen saati maksamattomien vuokrien hoitamiseen. Olikin ollut jonkinmoinen onnenpotku, että hän oli saanut Kärntnerin bastionin luota kortteerikseen pahaisen ullakkokamarin, joka luovutettiin hänelle yllättävän auliisti lähes veloituksetta. Mutta nyt kun hän astui vanhasta kotitalostaan kadulle, hän tunsi yhtäkkiä tuskallista hämmästyksiä: hän lähti aivan samalla tavoin kuin oli monta monituista kertaa tehnyt vuosien mit-

taan, eikä viimeinen lähtö käsittänyt mitään hyvästejä. Lucas Grassi oli vielä kovin nuori, eikä hän tiennyt, kuinka usein ja kuinka aavistamatta ihmiset seisovat sulkeutuneen menneisyyden ja uuden tulevaisuuden välisellä kynnyksellä, ei tiennyt, kuinka kitsaasti väijäämätön kohtalo nimenomaan tärkeimmillä hetkillä suo hyvästeille aikaa, eikä hän voinut myöskään ymmärtää, että moinen saattoi olla armollistakin, eikä hän voinut tajuta, että hänen lyhyt, tuskallinen hämmennyksensä jo merkitsi hyvästejä.

Verkkaan hän asteli Tuchlaubenia, epäröiden, päivän vilkkaan hyörinän viemänä ja mukaansa tempaamana, niin kuin kulkevat ne, joilla ei ole päämäärää eikä toivoa, vain murheet matkassaan. Katkeruus oli painostanut häntä isän kuolemasta lähtien ja jäyti hänen sydäntään viiltävämmin kuin koskaan. Hän ei kuullut katukaupustelijain huikkauksia, ei kuullut juoksijain käskyhuutoja, kun nämä rynnistivät kadulla kunnioitusta herättävissä livreepuvuissa muutamien umpivaunujen edellä, ei huomannut vaunujakaan, jotka keikkuen ja rämisten vyöryivät hänen ohitse.

Varmastikin tuona päivänä, jona Lucas Grassi kulki päin kohtaloaan, oli Wienin kaupungissa monia muitakin, jotka olivat yhtä köyhiä kuin hän. Kuitenkin vain harvat kokivat köyhyyden yhtä sietämättömänä koettelemuksena kuin hän. Sellaisina hetkinä, kun häntä raastoi voimaton kapinamieli, hän vihasi myös kaupunkia, jonka bastionit ja haudat sulkivat hänet viheliäiseen vankeuteen ja jonka rikkaudet pilkkasivat ja raastoivat häntä. Hän vihasi katujen ahdasta kujastoa, jota vanhat hallavat talot reunustivat, hämärää ja sokkeloista väylää, joka yhä uudelleen tuntui johtavan samaan kohtaan, ja hän kaipasi kauas pois, kauniiseen valoisaan maahan, jonka hän uskoi yhä muistavansa varhaisimmasta lapsuudestaan. Yksin jäätyään hän oli ajatellut tuota maata lakkaamatta, ikään kuin uusi koti-ikävä olisi virinnyt hänen sielussaan ja alkanut sykkiä ja liikuttaa hän-

tä. Mutta hänen näkynsä eivät olleet aitoja eivätkä elettyjä muistoja, vaan ne olivat vain isän kaikista kertomuksista muodostunutta kaikua. Hänen isänsä sanoissa nuo varhaiset lapsuuden päivät kimaltelivat niin kuin maailma heijastaihe värikkäänä lasipalloista. Siellä puutarhat olivat täynnä kukkaloistoa, puunlehtien varjoissa notkuivat kultaiset hedelmät, siellä talot olivat kutsuvasti ja vieraanvaraisesti avoimia, ja niiden vaaleat seinät loistivat hymyten keskellä vehreyttä. Muitakin lapsia oli paljon leikkimässä niityillä. Laulu kaikui kaihoisana lenseässä tuulessa läheltä ja kaukaa, ja hyvänsuopa, lämmin aurinko ilostutti ihmisiä. Hän ei kyennyt käsittämään, milloin ja miksi niin kävi, mutta tuo kaikki hälveni, äidin hahmo katosi, puutarhat lakoontuivat, ja hän näki itsensä ja isänsä vaeltamassa vuorten ja laaksojen halki, mutta hänestä tuntui kuin se olisi tapahtunut vasta paljon myöhemmin. Heidän kerallaan taivalsi vieraita ihmisiä, vieraita naisia, jotka ryhtyivät pientä poikaa hoitamaan, mutta heistä hän ei muistanut kuin epämääräisiä hahmoja eikä lainkaan kasvoja. Kaupungit, niityt, pellot, ylänkömetsät kulkivat hänen ohitse, mutta hän ei osannut mainita niiden nimiä — tunteuttomien virtain partaat, pitkä monenkirjava muistikuvain sarja, välillä aivan haalistunut, välillä kirkas ja selvä. Lopulta he saapuivat näihin maisemiin, joita harmaat pilvet niin usein ja niin tiiviisti peittivät. Kun hän muisteli menneitä, hän joutui ajattelemaan, ettei hänen lyhyt elämänsä ollut muuta kuin matka auringonpaisteesta pimeyteen. Enää oli jäljellä vain kaupunki, joka kohosi hänen ympärillään yhä raskaampana, yhä ahtaampana ja painostavampana, yhä ahdistavampana ja hyökkäävämpänä, niin kuin todellisuus vähitellen nousee kasvavan lapsen ympärille.

Kun hän nyt kulki talojen välissä Kohlmarktin syvän varjoisaa kujannetta, hänen mieleensä juolahti jälleen, että hän etsisi jonkun isänsä tuttavien ja pyytäisi leipää ja työtä. Mutta hän torjui ajatuksen

ja sysäsi sen kauas mielestään, niin kuin oli monta kertaa viime päivinä tehnyt. Isänsä ystäviä hän tunsu tuskin lainkaan; he rakensivat ja koristivat täällä erään tärkeän herran palatsia; muutamat olivat kuvanveistäjiä niin kuin isä, jotkut maalareita, ja Lucas oli jo muutamilta kuullut, mitä he saattoivat sanoa. Heidän mielestään hän ei ollut oppinut mitään, tosin omatta syyttään, sillä asioita, joita tarvittiin, ei voinut tässä maassa oppia. Hänen pitäisi matkustaa takaisin kotimaahansa, jossa he kaikki, myös hänen isänsä, olivat taitonsa hankineet. Parempaa vaihtoehtoa hänelle ei ollut. Muutoin hän kelpaisi vain halpoihin apupojan tehtäviin. Sellaiseen työhön he tahtoivat häntä auttaa, jotta hän tulisi toistaiseksi toimeen. Lucas kaipasi leipää, mutta hän halveksi sellaista työtä. Hän torjui sen, ikään kuin hänen elämälleen olisi esitetty inhottava edellytys. Hänen ajatuksensa kiersivät jälleen samaa kehää kuin aikaisemminkin, ja hän punnitsi katkeraa valintaa, joka hänelle oli jäänyt. Ei totisesti kannattanut syödä leipää, jotta voisi tehdä sellaista surkeaa työtä. Ja oli mielletöntä alentua sellaiseksi päiväpalkkalaiseksi vain saadakseen leipää suuhunsa. Koko nuoruutensa voimalla ja kaikella nuorella elämäntahdolla hän kapinoidi sitä vastaan, ettei mitään muuta vaihtoehtoa löytynyt. Hän asettui järkkymättä vastarintaan, hän tahtoi pitää päänsä, halusi nähdä, kauanko kestäisi ennen kuin puute ja nälkä saisivat hänet taipumaan.

Yhtäkkiä Lucas joutui pysähtymään kulmaukseen, jossa Kohlmarkt johtaa Mikaelinkirkon aukiolle. Keisarin henkivartijat seisovat pertuskat tanassa ja sulkivat tien, ja melkoinen utelias väkijoukko tungeksi jo sotilaiden muuria vasten. Lucas tunkeutui nopeasti eturiviin. Hän tiesi oitis, että luvassa olisi hovin loistoa, ja hän rakasti juhla-kulkueiden maalauksellista loistoa ja prameutta, tietämättään rakasti epämääräistä kaihoa, jota moiset näyt hänessä sytyttivät. Silloin jo erottuivat fanfaarin sävelet; kuului kaviopaljouden kopse ja tö-

minä, ja talosokkelosta keisarinlinnan portin luota ilmaantui joukko värikkäitä ja välkehtiviä kyrassieereja, heti heidän jäljessään muutamia raskaat vaunut keinahdellen kaarevien joustensa varassa. Vetohevokset hypähtelivät valjaissaan, kuin kärsimättöminä ja laukkaan lähdössä; tyynesti istuen ajurit pitelivät ohjaksia, ja vaunujen pikkuikkunoista ylpeät, vakavat kasvot katselivat välinpitämättömästi väkijoukon päiden yli. Kulkueessa seurasi aukko, ja kun Lucas huomasi, että hänen edessään seisovat henkivartiosotilaat ryhdistäytyivät, hän tiesi että vasta nyt olisi päähenkilön vuoro. Kaksinkertainen juoksijarivistö saapui kerkein askelin, vaivattomasti, koreissa vaatteissa, valkoiset strutsinsulat heilahdellen, kuin esittäytyvä näyttelijäkaarti, joka ilmoittaa juhlan alkavan. Nyt henkivartiosotilaat tekivät pertuskoillaan kunniaa ja seisovat rinta rinnan kuin kuvapatsaiksi jähmettyneinä. Ja niin kuuden ylvään päistärिकön vetämät kullanhoitoiset vaunut vierivät näkyviin. Kuolaimet vaahdossa jalot elikot viskoivat päätään ylös, kumarsivat alas, ja niiden käynnin pidätelty väkevyys, niiden valkohohteisten ruumiiden sulokkaat liikkeet kertoivat mahdipontisen tenhoavasti onnesta, vallasta ja rikkaudesta.

Lucas seurasi näytöstä täysin lumoutuneena ja kuuli ihmisten puhuvan: ”Se on arkkiherttua Ludwig, jonka he lähettävät Firenzeen.” — ”Niin, hänellä on rintatauti ja pitää päästä aurinkoon.” — Joku nauroi: ”Ei hän auringon takia niin kauas lähde... avioliittoa siellä hierotaan...” — Muut puuttuivat puheeseen: ”Miksei sittenkin! Hänellä on salainen tehtävä...” Ja toiset kuiskuttelivat innokkaasti keskenään: ”Mutta kyllä tämä arkkiherttua Ludwig tunnetaan... kaikki tietävät millaista elämää hän pitää... hänet on karkotettu hovista!” — ”Firenzeenkö?” — ”En minä tiedä... ehkä Firenzeen!”

Lucas kuuli kaikki puheet, ja nimi Firenze osui hänen sydämeensä. Tuo kullanhoitoisen sana oli aina elähdyttänyt häntä. Hän toisteli sitä aina hiljaa itsekseen, kun se ilmaantui hänen mieleensä. Fi-